

Bài 58. Tuyển sinh dục

I – MỤC TIÊU

- Nêu được các chức năng của tinh hoàn và buồng trứng.
- Kể tên các hoocmôn sinh dục nam và hoocmôn sinh dục nữ.
- Trình bày ảnh hưởng của hoocmôn sinh dục nam và nữ đến những biến đổi cơ thể ở tuổi dậy thì.

II – THÔNG TIN BỔ SUNG

Ta biết rằng cặp thể nhiễm sắc giới tính được hình thành trong quá trình thụ tinh tạo thành hợp tử sẽ quy định giới tính của đứa trẻ : nếu hợp tử mang cặp thể nhiễm sắc giới tính XY sẽ phát triển thành bé trai, nếu là XX sẽ phát triển thành bé gái.

Tuy nhiên, sự phát triển về hình thái cấu tạo đó không chỉ do thể nhiễm sắc quyết định mà còn tùy thuộc vào tác động của các hoocmôn sinh dục.

Trong 5 – 6 tuần đầu của sự phát triển phôi, chưa có sự phân hoá giới tính, nhưng lúc này thể nhiễm sắc Y trong cặp XY bắt đầu hoạt động tạo ra một *yếu tố tạo tinh hoàn*. Đây là yếu tố khởi đầu cho một loạt những biến đổi ở phôi để phát triển thành bé trai. Vào tuần thứ 8 và thứ 9, tinh hoàn đã hình thành ở phôi nam bắt đầu tiết testôtêrôn (hoocmôn sinh dục nam) cùng với hoocmôn sinh dục do vỏ tuyến trên thận tiết ra (andrôgen) sẽ góp phần vào sự phân hoá giới tính nam ngày càng rõ ràng. *Sự phát triển giới tính nữ là do thiếu hoocmôn sinh dục nam chứ không phải do sự có mặt của oestrôgen*, nếu phân hoá giới tính nữ là do sự có mặt của oestrôgen thì tất cả trẻ sinh ra đều là gái vì thời kì mang thai, hoocmôn oestrôgen tiết ra với hàm lượng cao. Điều này trái với thực tế.

Tinh hoàn tiết một lượng đáng kể testôtêrôn trong 3 tháng đầu của quá trình phát triển phôi và sẽ ngừng hoạt động vào tuần thứ 12 khi đã có sự phân hoá giới tính về hình thái ngoài cũng như cấu tạo trong của bộ phận sinh dục. Tinh hoàn lại hoạt động trở lại trong một vài tháng đầu sau khi sinh sau đó hoàn toàn chuyển sang "trạng thái ngủ" cho tới tuổi dậy thì mới "thức dậy" dưới ảnh hưởng của các hoocmôn vùng dưới đồi và tuyến yên.

III – PHƯƠNG TIỆN DẠY HỌC

- Photôcopy bảng 58 – 1 → 2 SGK hoặc cho học sinh kẻ sẵn vào giấy rời.
- Tranh tự vẽ theo hình 58 – 1 SGK.
- Tranh vẽ dưới hình thức sơ đồ theo hình 58 – 2 và 58 – 3 SGK.

IV – GỢI Ý TIẾN TRÌNH TIẾT HỌC

Sau khi vào bài bằng giới thiệu và ghi tên bài, giáo viên trình bày chức năng kép của tinh hoàn và buồng trứng.

Hoạt động 1 : Tìm hiểu chức năng của hoocmôn sinh dục nam đối với tuổi dậy thì ở các em trai

– Đề nghị học sinh nghiên cứu kĩ hình 58 – 1 → 2 SGK để tìm hiểu vị trí của các tế bào kẽ và hoocmôn do các tế bào này tiết ra dưới ảnh hưởng của các hoocmôn tương ứng của tuyến yên để hoàn chỉnh thông tin trong mục I và riêng các học sinh nam thực hiện bài tập trong bảng 58 – 1 ở mục I SGK (bảng 58 – 1 đã được in và phát cho học sinh hoặc chuẩn bị trên giấy rời).

– Chỉ định 1 – 2 học sinh (nam và nữ) nêu kết quả của bài tập trong mục I giáo viên nhận xét, bổ sung và hoàn chỉnh thông tin.

Đáp án (theo thứ tự chỗ trống cần điền) : 1. LH (ICSH) ; 2. Các tế bào kẽ ; 3. Testôstêrôn.

– Sau đó giáo viên nêu tất cả các dấu hiệu thể hiện *sự biến đổi cơ thể ở tuổi dậy thì ở nam* (nêu trong bảng 58 – 1 SGK) *trong đó đáng lưu ý là dấu hiệu xuất tinh lần đầu* (thu các bài tập ở mục I để biết tình hình phát triển của các học sinh thuộc lớp dạy để lưu ý sau này khi dạy về sức khỏe sinh sản ở tuổi vị thành niên).

Hoạt động 2 : Tìm hiểu chức năng của hoocmôn sinh dục nữ đối với tuổi dậy thì ở các em gái

Tiến hành tương tự hoạt động 1.

Chú ý : – Ở ▼ thứ nhất mục II chỉ định cả học sinh trai và học sinh gái nêu kết quả nghiên cứu của mình.

Đáp án là (theo thứ tự chỗ trống cần điền) : 1. Tuyến yên ; 2. Nang trứng ; 3. Ôstrôgen ; 4. Prôgestêrôn.

– Ở ▼ thứ hai mục II riêng nữ thực hiện.

Giáo viên thu tất cả bài tập, sau đó nêu chung trước toàn lớp những dấu hiệu thể hiện *sự biến đổi cơ thể của tuổi dậy thì ở nữ, trong đó dấu hiệu quan trọng là bắt đầu có kinh.*

Hoạt động 3 : Củng cố

Chỉ định 1 – 2 học sinh nêu những nội dung cơ bản của bài. Nếu còn thời gian đề nghị học sinh bổ sung. Giáo viên nhận xét và nêu kết luận ghi trong khung.

V – GỢI Ý ĐÁP ÁN CÂU HỎI VÀ BÀI TẬP CUỐI BÀI

Câu 1 và câu 2. Trả lời theo nội dung trong phân ghi nhớ cuối bài.